

Motion till riksdagen 2016/17:170

av **Jonas Sjöstedt m.fl. (V)**

Bild- och formkonstnärers villkor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur enprocentsregeln kan spela en större roll i framtida byggnationer och investeringar samt vilka eventuella sanktioner som kan vara aktuella mot byggherrar som inte tillämpar den, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se till att tydliga riktlinjer och information om enprocentsregeln tas fram och på lämpligt sätt sprids till framför allt statliga myndigheter, kommuner och landsting, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag som innebär att enprocentsregeln blir en bindande miniminivå i budgeten för offentliga byggprojekt och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som innebär att utställningsarrangörer som får statliga bidrag ska tvingas att tillämpa MU-avtalet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder för att tillförsäkra att det inte förekommer könsbaserade skillnader vid utbetalning av ersättning enligt MU-avtalet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder för att öka myndigheternas genusmedvetenhet vid upphandling och bidragsfördelning inom konstområdet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda förutsättningarna för att skapa en tredje anställningsform för bild- och formkonstnärer och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Årligen görs flera miljoner besök på museum, konsthallar, konstföreningar och gallerier. Den svenska konstscenen är central både för ett vitalt kulturliv, men också för samhället och demokratin i stort. Trots det är villkoren och förutsättningarna för att konstnärerna ska kunna försörja sig på sitt konstnärliga arbete dåliga.

Många statliga kultursatsningar och en stor del av den statliga kulturpolitiken handlar om kultur för barn och unga. Det är väldigt bra. Men det är hög tid och mycket viktigt att också lägga fokus på förutsättningarna för de professionella kulturskaparna.

Vänsterpartiet har länge uppmärksammat behovet av en nationell strategi för bild- och formkonst som samlar de viktigaste förslagen för att fler konstnärer ska kunna leva på sitt arbete samt att fler personer får tillgång till bildkonst i samhället. Kulturministern har aviserat att en nationell handlingsplan för bild- och formkonsten ska presenteras under hösten 2016. Vänsterpartiet ser fram emot att ta del av dess innehåll.

Enprocentsregeln

Bild- och formkonstnärernas arbets- och levnadsvillkor är avgörande för vilken mångfald och kvalitet som ska finnas på konstscenen. Den s.k. enprocentsregeln – som stadgar att 1 procent av byggkostnaderna för offentliga investeringar eller byggprojekt ska gå till konstnärlig utsmyckning – var ett framsynt och kulturfrämjande beslut när den infördes. Regeln fyller en viktig funktion vid ny- och ombyggnationer för att vi ska få attraktiva och konstnärligt utformade offentliga miljöer. Dessutom är konstnärlig gestaltning av offentlig miljö en ekonomiskt betydelsefull arbetsmarknad för bild- och formkonstnärer. Enprocentsregeln spelar således en viktig roll ur flera hänseenden. Tyvärr följs den inte alltid.

Trots att många kommuner och landsting har riktlinjer eller målsättningar för enprocentsregeln visade Konstnärsnämndens rapport Ingen regel utan undantag, från 2013, att det bara är 33 procent av kommunerna och 37 procent av landstingen som tillämpar enprocentsregeln just som en regel. Även statliga myndigheter saknar direktiv för tillämpningen. Vänsterpartiet anser att det finns ett stort behov av tydligare riktlinjer och information kring enprocentsregeln och att det eventuellt behöver införas sanktioner mot dem som bryter mot regeln.

Ytterligare åtgärder behöver även övervägas på nationell nivå för att stimulera och skapa förutsättningar för att öka och fördjupa olika former för samverkan mellan offentliga aktörer – stat, landsting, regioner och kommuner – och privata aktörer. Det är bl.a. viktigt att konstnärerna kommer in tidigt i plan- och byggprocesserna. Konstnärlig kunskap och idéer behövs i dialog med arkitekter och andra för att projekten ska vara hållbara ekonomiskt, tekniskt och konstnärligt.

Regeringen bör utreda hur enprocentsregeln kan spela en större roll i framtida byggnationer och investeringar samt vilka eventuella sanktioner som kan vara aktuella mot byggherrar som inte tillämpar den. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör även tillse att tydliga riktlinjer och information om enprocentsregeln tas fram och på lämpligt sätt sprids till framförallt statliga myndigheter, kommuner och landsting. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Enprocentsregeln är som ovan angetts en ekonomisk princip med målsättningen att vid nybyggnation, ibland även om- och tillbyggnad, avsätta en procent av budgeten för

det specifika byggprojektet till offentlig konstnärlig gestaltning. Inom en del statliga verk, landsting, regioner och kommuner avsätts i stället en procent av den årliga nettoinvesteringsbudgeten. Anslaget är då inte direkt knutet till ett projekt. Det finns i Sverige ingen lag eller förordning som föreskriver hur och när enprocentsregeln ska tillämpas för konstnärlig gestaltning. Enprocentsregeln är ett riktmärke och således inte tvingande för vare sig staten, landstingen eller kommunerna. Vänsterpartiet anser att enprocentsregeln borde utgöra en lagstadgad miniminivå för hur stor andel av budgeten vid respektive byggprojekt som ska avsättas för konstnärlig gestaltning. Regeringen bör återkomma med ett förslag som innebär att enprocentsregeln blir en bindande miniminivå i budgeten för offentliga byggprojekt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

MU-avtalet

Medverkans- och utställningsavtalet (MU-avtalet) har gett bildkonstnärer något bättre villkor, men avtalet följs alltför sällan, drygt hälften av Sveriges utställningsarrangörer tillämpar MU-avtalet enligt vad som framgår av KRO/KIF:s rapport MU-barometer 2015 – en granskning av tillämpningen av MU-avtalet under 2014.

Av KRO/KIF:s ovannämnda rapport framgår även att då utställningsarrangörer ersätter enligt annan arvoderingsmodell än MU-avtalet erhåller manliga konstnärer i genomsnitt 52 procent mer i ersättning än sina kvinnliga kollegor och mer än dubbelt så mycket som personer med annan könsidentitet än man eller kvinna. Av de arrangörer som tillämpar MU-avtalet och har redovisat hur mycket de har betalat i utställningsersättning och ersättning för arbetstid har manliga konstnärer i genomsnitt fått tio procent mer i ersättning än sina kvinnliga kollegor. Ersättningsgapet mellan kvinnor och män är således betydligt mindre i de fall MU-avtalet tillämpas, men likväl finns det en könsbaserad skillnad.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som innebär att utställningsarrangörer som får statliga bidrag ska tvingas att tillämpa MU-avtalet. Det bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Regeringen bör även återkomma med förslag på åtgärder för att tillförsäkra att det inte förekommer könsbaserade skillnader vid utbetalning av ersättning enligt MU-avtalet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Den individuella visningsersättningen

Bild- och formkonstnärerna är en av de yrkesgrupper som har lägst och mest osäkra inkomster i landet. En utbyggnad av den individuella visningsersättningen skulle vara ett steg i arbetet för att förändra förutsättningarna för konstnärer genom att bidra till bättre arbetsvillkor och därmed underlätta för bildkonstens spridning.

Den individuella visningsersättningen fördelas av Bildupphovsrätt i Sverige (BUS) till bild- och formkonstnärer som ersättning för att verk som ägs av offentliga institutioner visas för allmänheten. Under 2015 uppgick den totala ersättningen till ca 37,5 miljoner kronor. Under 2015 beviljades totalt 3 708 konstnärer stöd. Av de som sökte beviljades drygt 90 procent ersättning, med ett belopp mellan 50 kronor och 42 000 kronor.

Kvinnorna utgjorde ca 59 procent av de sökande. När det gäller ersättningsnivån är kvinnorna fler i de lägre ersättningsnivåerna och männen fler i grupperna med höga ersättningar. Mäns konst värderas således högre i de gemensamma miljöerna och genererar högre ersättningsnivåer. Det framgår därmed med all tydlighet att myndigheter på alla nivåer behöver ha en genusmedveten upphandlingspolicy och bidragsfördelning inom konstområdet. Regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder för att öka myndigheternas genusmedvetenhet vid upphandling och bidragsfördelning inom konstområdet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

En tredje anställningsform för bild- och formkonstnärer

Det är viktigt att professionellt verksamma kulturskapare både får en rimlig lön och har samma sociala förmåner som andra yrkesarbetande människor i samhället. Trots att konstnärers förutsättningar skiljer sig kraftigt från den egna företagarens eller den fast avlönade arbetarens förutsättningar så antas konstnären fungera i ett system som är anpassat efter den fasta månadslönen eller småföretagets struktur. Detta leder ofta till att konstnären hamnar utanför de vanliga försäkringssystemen med rätt till a-kassa, pension eller sjukförsäkring.

En modell för att komma runt dessa problem och som har förbättrat frilansarnas möjligheter till försörjning och kompetensutveckling mellan uppdragen är den tredje anställningsformen, de s.k. teater-, musik- och dansallianserna (även benämnd som scenkonstallianserna). Frilansande skådespelare, dansare och musiker kan där ha en grundanställning och när de får annat uppdrag tar de tjänstledigt från alliansen. Dessa allianser erbjuder vidareutbildning och hjälp med förmedling av uppdrag, både till dem som är anställda och till dem som inte har haft möjlighet att anställas. Därigenom får konstnärerna en relativ trygghet, samtidigt som de kan utvecklas konstnärligt och bidra till ett rikare kulturliv för alla.

Bildkonstnärerna är den grupp kulturskapare som har de sämsta ekonomiska villkoren av alla. Vänsterpartiet vill därför undersöka möjligheterna att skapa en konstnärersallians för bild- och formkonstnärer. Regeringen bör därför utreda förutsättningarna för att skapa en tredje anställningsform för bild- och formkonstnärer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Jonas Sjöstedt (V)

Jens Holm (V)

Karin Rågsjö (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Maj Karlsson (V)

Linda Snecker (V)

Rossana Dinamarca (V)